

JUUBELID

HELMUT RAIG – 75

Professor põllumajandusdoktor Helmut Raig on sündinud 19. aprillil 1922. a. Kõlleste vallas Karaski külas Võrumaal talupidaja perekonnas. Lõpetanud Jäneda Põllumajanduskeskooli 1940. a., Tartu Ülikooli Põllumajandusteaduskonnas 1951. a., aspirantuuri Moskva Timirjazevi-nim. Põllumajanduse Akadeemias 1955. a., kus kaitses ka kandidaadidissertatsiooni agrookeemia erialal 1956. a. Doktoridissertatsiooni agrookeemiast kaitses Eesti TA bioloogiateaduste nõukogus 1970. a. Põllumajandusdoktori teaduslik kraad omistatud 1971. a. maaviljeluse ja taimekasvatuse erialal, professori kutse 1990. a. Aastatel 1951...1956 töötas EPA mullateaduse, agrookeemia ja maaviljeluse kateedris assistendi ja vanemõpetajana, 1956...1971. a. EPA maaviljeluse kateedris dotsendina. Õppeülesannete täitmise kõrval on töötanud 1960...1964. a. EPA kaugõppeteaduskonna dekaanina ja 1965...1971. a. EPA mullakaitse harulaboratooriumi juhataja ja teadusliku juhendajana. Aastatel 1971...1984 oli EMMTUI põllunduse osakonna juhataja, 1984...1994. a. EMMI uute söödakultuuride grupi juhataja, alates 1995. a. EMVI konsultant. 1994. a. valiti H. Raig Eesti Põllumajandusülikooli emeriitprofessoriks.

Teaduslik uurimistöo hõlmab mitmeid agrookeemia, maaviljeluse ja taimekasvatuse alaseid probleeme. Viimastel aastakümnetel on H. Raig pööranud suurt tähelepanu galeega kasvatuse alastele küsimustele. Tema pikaajaliste uuringute tulemusena on Eestis galeega introductseeritud uue söödakultuurina. Kollektiivse töö tulemusena on aretatud pika kasutuskestuse ja suure saagivõimega talvekindel galeegasort 'Gale', mille üheks eriti väärtuslikuks omaduseks võrreldes lutserniga on stabiilne seemnesaak.

Juubilar on trügis avaldanud töid põlevkivi kasutamisest taimekasvatuses ja maaviljeluses, maa ratsionaalsest kasutamisest, põllu- ja söödakülvikordade produktiivsusest sõltuvalt teravilja ja liblikõieliste osatähtsusest külvikorras, lutsernikasvatuse teoreetilistest alustest happelistel

muldadel ja lutserni seemnekasvatusest, galeega bioloogiast, agrotehnikast ja seemnekasvatuse tehnoloogiast jpm.

Uue söödakultuuri uurimise ja selle evitamise eest omistati H. Raigile 1984. a. NSVL Ministrite Nõukogu preemia. Mitmesuguste leiutiste eest on H. Raigile välja antud kokku 5 autoritunnistust.

H. Raigi juhendamisel on kaitstud 7 kandidaaditööd ja üks filosoofiadoktori dissertatsioon ning 3 magistritööd. Teadustöö artikleid ja publikatsioone on ta trügis avaldanud ligikaudu 100, tuntuim neist on *Söödagaleega kasvatamise kogemusi* (ilmunud 1988. a.). H. Raig on esinenud rahvusvahelistel mullateaduse ja rohumaaviljeluse alastel kongressidel Kanadas, Inglismaal, Saksamaal, Skandinaaviamaades ja Uus-Meremaal. Uute söödakultuuride introductseerimisest ja kasvatamisest on ta ettekandeid ja loenguid pidanud Helsinki (1977), Humboldti (1988), Uppsala (1991) ning Norra (1990) ja Taani (1991) põllumajandusülikoolides.

H. Raig on pööranud tähelepanu ka õpemetoodilisele tööle, olles õpiku *Agronomia keskkoolile* ning käsiraamatu *Maaviljelus* koostaja ja kaasautor.

H. Raig on aktiivselt osalenud mitmesuguste erialanõukogude ja -sektsoonide töös nii Eestis (EMVI ja EPMÜ), Lätis (Maaviljeluse Instituut) kui ka mujal (VASHNIL-i Lääneosakonna taimekasvatuse sektsoon). Alates 1976. a. on ta Rahvusvahelise Mullateadlaste Seltsi liige.

Käesoleval ajal osaleb konsultandina Maaviljeluse Instituudi uute söödakultuuride grupi uurimistöös. Tema tegutsemistahe on suundunud viimastel aastatel ka suvekodu ülesehitamisele Saaremaal.

H. Raig on seltskonnainimene, kes koosviibimistel ei jäta lauakõnet pidamata ja lauluviisi üles võtmata. Laulnud on ta mitmes meeskooris. Oma kohusetundliku töö, peremehetunde ja järjekindlusega on ta võitnud kolleegide lugupidamise. Soovime talle jätkuvat tegutsemistahet ja tugevat tervist ka edaspidiseks.

H. Meripõld

JÜRI KUUM – 75

Jüri Kuum on sündinud 16. mail 1922. aastal Viljandimaal Sürgavere valla Rulli talu peres. Kohaliku algkooli lõpetamisele järgnes põllumajanduse õppimine aastatel 1938...1944 Eesti Aleksandri Olustvere Põllunduskeskkoolis ja Tallinna Tehnikumi maamöödu ja maaparanduse

osakonnas. Tartu Riikliku Ülikooli lõpetas J. Kuum 1947. aastal õpetatud agronoomina.

Juubilari kandidaadidissertatsiooni (1965) teema oli *Eesti kultuurrohu maade taimkate ja selle eri taimeliikide majanduslik*

väärtus, doktoridissertatsiooni (1971) kirjutas teemal *Maaparandus Eesti põllumajanduse arengus ja selle mõju taimikasvatusele*.

Jüri Kuuma pedagoogiline tegevus kõrgkoolis algas TÜ-s maaparanduse ja sookultuuri kateedri assistendina (1947...1951), jätkus EPA-s maaparanduskateedri vanemõpetajana (1951...1965), dotsendi (1966...1970) ja professorina (1971...1992). Juubilar on emeriitprofessor 1992. aastast.

J. Kuumalt pärineb Eesti Põllumajandusmuuseumi rajamise idee. Ta on taludest kogunud ja muuseumi toonud suures koguses vajalikke eksponaate. Nende leidmine ja kohaletoomine oli vaevarikas, kuid tänuväärne töö.

Jüri Kuuma tegevusülesannetest loetleme järgmisi: Eesti Põllumajandusmuuseumi teadusnõukogu esimees ja aseesimees (a-st 1968), C. R. Jakobsoni Talumuuseumi teadusnõukogu esimees ja aseesimees (a-st 1977), Eesti NSV TA põllumajandusteaduste väitekirjade kaitsmise nõukogu liige (1970...1976), EPA agronoomialaste väitekirjade kaitsmise nõukogu liige (1982...1992), Eesti Etnograafiamuuseumi teadusnõukogu liige (a-st 1968), Eesti Aianduse ja Mesinduse Seltsi presiidiumi liige ja selle Tartu osakonna esimees (a-st 1977).

Jüri Kuum on olnud mitmete Eesti põllumajandusajaloo filmide autor ja re^oissöör: *Kes minevikku ei mäleta* (1970); *Viljalõikus ja -pesemine käsitsi* (1970); *Viljapeks hobumasinaga* (1972); *Mullaharimine minevikus* (1972); *Linakasvatus ja töötlemine minevikus* (1971; 1975); *Viljapeks iseliikuga lokomobiiliga ja traktoriga käitatava peksumasinaga* (1973); *Leivategemine maakodus* (1976); *Koduõlle valmistamine* (1976).

Jüri Kuum on paljude raamatute autor või kaasautor, ta on avaldanud artikleid konverentside kogumikes, ajakirjades, ajalehtedes. Nende kohta ootame täpseid andmeid juubilari enda poolt kirjutatud personaalnimestikus. Jüri Kuuma koostamisel ja kaasautorlusel on trükivalmis saanud käsikirja *Põllumajandusteadus Eesti põllumajanduse arenguloos I osa (kuni 1918)*, mis

ilmub *APS-i Toimetistes nr. 5*. Juubilar on ka ENE ja EE kaasautor.

Jüri Kuum on professionaalne põllumajandusajaloolane. Mina põllumajandusajaloo lembelisena ei ole senini leidnud vajalikku aega tema koostatud mahuka (1088 lk!) doktoridissertatsiooni lugemiseks. Olen jälginud J. Kuuma ettekandeid/esinemisi. Ta ei kasuta paberile ettekirjutatud teksti. Ajalimiidi ületamisega tuleb leppida, kuid tekstideta oma kõnede raamatu koostamine osutub vist raskeks.

Parimad õnnitlused juubilarile tähelepanuväärsel tähtpäeval! Soovime head tervist ja jätkuvat rahuldust pakkuvat viljakat tegevust, ikka Eesti põllumajandusteaduse arendamise ja talude taastamise huvides!

M. Karelson

VILMAR KRUIS – 70

Juubilar on sündinud 7. aprillil 1927. a. Harjumaal Kuivajõe vallas. 1935. a. sügisel astus ta Tuhala 6-kl. algkooli, aastatel 1942...1944 õppis Ravila 2-aastases Põllunduskoolis. 1945. a. astus Jäneda Põllumajandustehnikumi III eriklassi, mille lõpetas kiitusega 1946. a. Järgnes Tartu RÜ Põllumajandusteaduskond, mille lõpetamise järel 1950. a. septembris sai töökohaks Eesti NSV TA Maaparanduse ja Sookultuuri Instituut (hiljem EMMTUI Tooma katsebaas). Juba 1950. a. juunist oli ta ülikooliõpingute kõrval töötanud siin laborandina, septembrist alates aga noorema teadusliku töötajana. Teema *Soo-oludele kohasemate ja saagirikkamate kultuuride ja sortide selgitamine ja nende sordiomaduste parandamine* osutus väga tänuväärseks ja teaduslikud tulemused said aluseks hiljem dissertatsioonitöö koostamisel. Põllumajanduskandidaadi kraad omistati talle 22. novembril 1962. a. väitekirja *Söödajuurviljade kasvudünaamikast ja agrotehnikast turvasmuldadel* kaitsmise eest. Oma töösse kiindunud teadusemees hakkas silma ka instituudi juhtkonnale ja juba 1962. a. juulist toodi V. Kruus üle EMMTUI keskusesse, kus ta kuni 1964. a. märtsini oli maisisektori juhataja, hiljem vanem teaduslik töötaja. Alates 1967. a. novembrist tuli

hakata korraldama kogu instituudi tööd direktori asetäitjana teaduslikul alal, samal ajal töötades ka põllunduse osakonna juhatajana. Pingeline töö ka hilisemal perioodil ei lasknud end pühendada doktoriväitekirja koostamisele. *Turvasmuldade kasutamise teaduslike aluste* 150 lk. valminud teksti ootab jätkajat, küll nüüd muutunud, uutes Eesti oludes. Alates 1992. a. 4. novembrist töötas Vilmar Kruus teadussekretärina, 1994. a. 1. septembrist põllunduse osakonna juhtivteadurina suhkrupeedi alasel uurimistööl.

Vaatamata pingelisele tööle EMMTUI-s on juubilar avaldanud hulgaliselt teaduslikke töid, sealhulgas üle 50 publikatsiooni sookultuuri ja maaviljeluse alal, hilisemal perioodil üle 10 artikli suhkrupeedi agrotehnika, sortide ja väetamise kohta.

Suured teened on juubilaril EMMTUI katsejaamade väljakujundamisel Eesti erinevates mullastik-kliimaatilistes piirkondades Simunas, Olustveres, Toris, Antslas ja Moostes. Soome ja NSVL vahelise teaduslik-tehnilise koostöö raames toimunud sümposioonid ja seminarid toimusid sageli juubilaril organiseerimisel ja otsesel juhtimisel. Selliselt jõudsid Eestisse Soome firma *Farmas* rohusöötade konservandid ja palju meile kasulikku infot. Soome põllumajandusega põhjaliku tutvumise tulemusena ilmus juubilaril sulest *Veisekasvatus Soomes*, kus käsitleti ka söötade tootmist (teema on jätkuvalt aktuaalne). Aktiivse ellusuhtujana osales Vilmar Kruus põllumajanduskomisjonides, põllumajanduslike rahvaülikoolide, Põllumajanduse Teaduslik-tehnilise Ühingu ja ühingu "Teadus" töös, oli ENSV TA Eksperimentaalbioloogia TU Instituudi teadusliku nõukogu liige, Üleliidulise V. I. Lenini nim. Põllumajandusteaduse Akadeemia Lääneosakonna maaparanduse sektsiooni aseesimees jne. Tulemusrikas töö leidis kahel korral äramärkimist ENSV Ülemnõukogu Preisiidiumi aukirjaga.

Pingelise kutsetöö kõrval on juubilar ka aktiivse muusikaharrastajana kaasa löönud EMMTUI orkestris. Võib-olla see ongi tal võimaldanud alati säilitada head tuju ja optimismi ning seeläbi ka head tervist. Soovime maaviljelusinstituudi pere poolt, et kõike seda jätkuks ka edaspidi!

H. Lõiveke

SULEV UUSNA – 60

Eesti Maaviljeluse Instituudi taimekaitse osakonna juhataja Sulev Uusna on sündinud 24. aprillil 1937. aastal Saaremaal Leisi vallas Triigi külas talupidajate peres. Kooliteed alustas ta 1944. aasta sügisel Leisi Keskkoolis, mille 1955. aastal ka lõpetas. Sama aasta sügisel astus ta Eesti Põllumajanduse Akadeemia agronoomiateaduskonda, mille lõpetas 1960. aasta kevadel õpetatud agronoomi kvalifikatsiooniga. Sama aasta mais asus noor agronoom tööle Paide rajooni kolhoosis *Kiir*. Juba 1961. aasta jaanuaris edutati ta sama rajooni Särevere sovhoosi peagroneemiks. 1964. aastal nimetati sovhoos ümber Türi sovhoostehnikumiks ja 1965. aastal määrati S. Uusna seal direktori asetäitjaks.

Alates 1966. aasta jaanuarist on Sulev Uusna elu olnud seotud Sakuga. Aastatel 1966...1968 õppis ta Eesti Maaviljeluse ja Maaparanduse Teadusliku Uurimise Instituudi juures statsionaarses aspirantuuris taimekasvatuse erialal. 1968. aasta veebruarist määrati ta Vabariikliku Taimekaitsejaama biotõrje ekspeditsiooni ülemaks ja 1969. aasta juunist samas asutuses direktori asetäitjaks. S. Uusna eduka majandustegevuse tunnustajaks on sel ajavahemikul valminud Vabariikliku Taimekaitsejaama hooned Sakus.

1974. aasta novembris viidi S. Uusna üle Harju Rajooni Rahvasaadikute Nõukogu Täitevkomitee Põllumajandusvalitsuse juhataja asetäitja ametikohale, kus ta töötas 1979. aasta kevadeni. 1974. aasta detsembris kaitses S. Uusna dissertatsiooni teemal *Hariliku orasheina levik ja tõrjevõimalusi põllukultuuride kasvatamisel Eesti NSV-s*, mille põhjal talle omistati põllumajanduskandidaadi teaduslik kraad.

1979. aasta jaanuaris valiti Sulev Uusna Eesti Maaviljeluse ja Maaparanduse Teadusliku Uurimise Instituudi teadusliku nõukogu poolt konkursi korras sama instituudi taimekaitse osakonna juhataja ametikohale.

S. Uusna trükis ilmunud tööd käsitlevad umbrohutõrje ja üldtaimekaitse küsimusi, mis kaasajal on seotud talumajanduse tingimustele vastava keskkonnasäästliku taimehaiguste, -kahjurite ja umbrohtude integreeritud tõrjesüsteemi väljatöötamisega. Tema juhtimisel on taimekaitse osakonnas uuritud tähtsamate põllumajanduskultuuride haiguste, kahjurite ja umbrohtude tõrjevõtteid, mille kohta on välja antud rida teatmikke *Taimekaitse soovitusel*. S. Uusna on alati olnud aktiivne konverentside ja nõupidamiste korraldamisel ning täitnud mitmeid ühiskondlikke ülesandeid. Palju energiat on nõudnud ka 23. märtsil 1994. aastal Riigikogus vastuvõetud *Taimekaitseeaduse* koostamine. Praegu osaleb S. Uusna Eesti-poolse koordinaatorina projektis *Pestitsiidide efektiivsuse testimise ühtlustamine ja parandamine Põhjamaade ja Balti regioonis*.

Lisaks edukale teadus- ja administratiivtööle on Sulev Uusna olnud tudengipõlvest peale hinnatud rahvatantsija. Tal on kolm täiskasvanud last ja viis lapselast. Sakus on tal rajatud aed ja ehitatud aiamaa. Suviti aitab ta kodurahvast Saaremaal heinatöödel.

Soovime juubilarile õnne, tervist ja kodurahu järgnevatel aastatel!

E. Vesik

RIHO-JAAK SARAND – 60

Riho-Jaak Sarand on sündinud 29. aprillil 1937. a. Tallinnas teenistuja perekonnas. Juubilar alustas kooliteed Korustes. Peale 7. klassi lõpetamist Elva Keskkoolis 1951. a. asus R.-J. Sarand õpinguid jätkama Oisu Tehnoloogilise Piimanduse

Tehnikumis, mille lõpetas kiitusega 1955. a. Sama aasta sügisel asus R.-J. Sarand erialast kvalifikatsiooni täiendama Vologda Piimanduse Instituudi tehnoloogiateaduskonnas, mille lõpetas samuti kiitusega 1960. a.

Noor spetsialist asus tööle Pärnu Piimakombinaadi Väandra Või tööstuse eksperimentaal-laboratooriumis vaneminsener-tehnoloogina.

Seoses Toiduainete Tööstuse Valitsuse Konstrueerimise ja Tehnoloogia Büroo moodustamisega suunati R.-J. Sarand 1964. a. büroo Tallinna tehnoloogiaosakonna juhatajaks. Paar aastat hiljem aga määrati ta Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi KTB piimatehnoloogia osakonna juhatajaks.

Juhtival kohal töötades oli R.-J. Sarandil energiat lõpetada mittestatsionaarne aspirantuur Leningradi Tehnoloogilises Külmutusinstituudis ja 1969. a edukalt kaitsta väitekirja *Kiireltvalmivate juustude tehnoloogiliste protsesside uurimine*.

Tehnikateaduste kandidaat R.-J. Sarand töötab Eesti Maaviljeluse Instituudi mikrobioloogia laboratooriumis 1974. a. alates, alul nooremteadurina, hiljem vanemteadurina mulla mikrobioloogia valdkonnas. Juubilar on edukalt osalenud põllu- ja rohumaamulla mikrobioloogiliste protsesside uurimistöodes. Põhjalikumalt uuris ta rasketest masinatest põhjustatud tallamise mõju põllumulla mikrofloorale.

1979. a. jätkas R.-J. Sarand uurimistööd söötade tehnoloogia sektoris, mille juhatajaks sai 4 aastat hiljem. Aastaid uuriti bioloogiliste silojuuretiste ja keemiliste konservantide mõju sileerimisprotsessid ele. R.-J. Sarand

tunneb hästi tööstuslikku mikrobioloogiat ja laboratooriumi aparatuuri.

Koostöös Kiviõli teadlastega on välja töötatud mitu uut konservanti, täiendatud on biopreparaatide kvaliteeti ja tootmise tehnoloogiat.

Mikrobioloogia laboratooriumi juhatajana 1988. aastast jätkab R.-J. Sarand bioloogiliste silojuuretise preparaate loomise ja katsetamisega. Erilist tähelepanu pöörab ta biopreparaatide aeroobse stabiilsuse suurendamisele.

R.-J. Sarand on seltsiv ja ühiskondlikult aktiivne. Meelsasti osaleb ta silopäevadel ja piimatootmise usaldustalude nõustamisel. R.-J. Sarand on mees, kes teab silost peaaegu kõike.

Aastaid osales juubilar Mikrobioloogia Seltsi ja instituudi a-ü komitee töös. Ta on avaldanud rohkesti teaduslikke artikleid, omab 8 leitudiskirjeldust.

Kolleegid soovivad juubilarile palju õnne, tervist ja jõudu uute ideede elluviimiseks.

H. Laitamm

HELGI KALDMÄE – 50

Helgi Kaldmäe on sündinud 10. aprillil 1947. a. Tartumaal Tartu valla Pupastvere külas talupidajate perekonnas. Juubilar õppis Tartu 13. 8-klassilises koolis ja A. H. Tammsaare nimelises Tartu 1. Keskkoolis. 1969. aastal asus Helgi Kaldmäe õppima Eesti Põllumajanduse Akadeemia kaugõppeteaduskonda, mille lõpetas 1974. aastal õpetatud zootehnika kvalifikatsiooniga.

Loomakasvatusinstituuti asus juubilar tööle 1967. aastal, esialgu piimanduse kesklaboratooriumi vanemlaborandina ja zootehnikuna ning veterinaaria osakonna vanemlaborandina.

Söötmise ja söötade uurimisega tegeleb Helgi Kaldmäe 1979. aastast alates, mil ta valiti söötmise ja söötade uurimise kesklaboratooriumi nooremteaduriks. Kandidaadiväitekirja *Piima-sööda osaline asendamine rohusöötadega vasikate ratsioonis* kaitses H. Kaldmäe 1983. aastal ja talle omistati põllumajanduskandidaadi teaduslik kraad põllumajandusloomade söötmise ja söötade tehnoloogia erialal. Sellest ajast alates on olnud Helgi Kaldmäe uurimistöö seotud põhiliselt vasikate söötmisega. Ta on selgitanud mitme uue sööda nagu taimemahla, leheproteiini kontsentraadi, kalajäätmetest piimaasendaja, bifidobaktereid sisaldava söödalisandi ja rapsisöötade kasutamise võimalusi vasikate söötmisel.

Helgi Kaldmäe on ka usin teadussaavutuste propageerija. Temalt on trükkis ilmunud 83 teadustööd ja artiklit, sealjuures raamat *Vasikate söötmine*. Juubilar on esinenud teaduslikel konverentsidel nii kodu- kui välismaal ning täiendanud end Inglismaal ja Rootsis.

Arvestades Helgi Kaldmäe viljakat teadustööd ja organiseerimisvõimet, edutati ta 1990.a. söötmise ja söötade uurimise osakonna juhatajaks.

Pärast ELVTUI ühendamist Eesti Põllumajandusülikooliga jätkab juubilar tööd söötmise osakonna juhatajana ja samaaegselt ka lektorina loomakasvatusinstituudis, kus ta loeb tulevastele loomakasvatajatele kursust maailma loomakasvatusest.

1989. aastal tunnistati Helgi Kaldmäe Eesti NSV Ministrite Nõukogu preemia vääriliseks.

Juubilaril senine teenistuskäik iseloomustab teda kõige paremini tööka, distsiplineeritud ja edumeelse töötajana. Kolleegid söötmise osakonnast hindavad teda kui heatahtlikku ja osavõtlikku, kuid samal ajal oma nõudmistes järjekindlat juhti. Oma pereliikmetele on ta hoolitsev ema ja vanaema.

Kolleegid soovivad juubilarile edu edaspidistes ettevõtmistes ja vastupidavust paljudeks aastateks.

V. Karis